

Компетентнісно-орієнтовані завдання на уроках зарубіжної літератури у 5 класі

Галина Гич, завідувач кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОІППО, канд. пед. наук, доцент

У Державному стандарті базової середньої освіти (2) компетентнісний підхід визначено як «спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності».

Відповідно до цього учитель зарубіжної літератури покликаний розробляти і впроваджувати на уроках компетентнісно орієнтовані завдання, яка визначається науковцями як спеціально створена дидактична конструкція для формування або перевірки ключових і предметних компетентностей учнів. Особливість таких завдань полягає в тому, що вони спрямовані не на відтворення інформації, а на організацію самостійної пошукової діяльності учнів з метою розв'язання конкретних життєвих проблем.

Олена Пометун називає характерні ознаки компетентнісно орієнтованих завдань (далі - КОЗ): вони моделюють певну життєву ситуацію; базуються на актуальній для учнів темі; викликають інтерес учнів; мають специфічну структуру; передбачають практичне застосування засвоєних знань, умінь і навичок; потребують нестандартних підходів до навчання. (6)

Компетентнісно орієнтовані завдання (надалі КОЗ) покликані допомогти педагогам визначити рівень сформованості тих або інших компетенцій.

Вимоги до структури завдань:

- Чітке формулювання проблеми.
- Вказівка на форми і види діяльності по вирішенню проблеми.
- Посилання на джерела інформації.
- Вказівка на конкретний продукт діяльності.

Вимоги до змісту завдань:

- Інтеграція, складність джерел (використання не менше 2-3- джерел, різна форма джерел: текст, таблиці, малюнки, фото, цитати і т. ін.).

- Різний характер взаємовідношень джерел інформації, наданий формулюванням задачі (співпадання інформації, що міститься в одному джерелі, з інформацією, яка міститься в другому джерелі, підкорення однієї інформації іншій, перетинання однієї та іншої інформації, протиріччя, протиставлення однієї інформації іншою).

- Тип інформації (пряма/ дотична).

Стимул мотивує учня на виконання завдання, (включає в себе опис ситуації або інші умови задачі, які грають роль джерела інформації). Стимул в компетентнісно-орієнтованому завданні виконує декілька функцій: мотивує учня на виконання завдання; моделює практичну, життєву ситуацію; при необхідності може нести функцію джерела інформації. Стимул повинен: бути коротким і НЕ відволікати учня від виконання завдання.

Задачне формулювання розуміється однозначно, чітко співвідноситься з модельною відповіддю, відповідає віку учня, цікаве для нього. Ми не маємо права перевіряти те, чого не вимагали в задачному формулюванні. Ми зобов'язані перевіряти те, про що просили в задачному формулюванні.

Джерело інформації містить інформацію, необхідну для успішної діяльності учня для виконання завдання (Необхідна і достатня для виконання заданої діяльності, цікава. Відповідає віковим особливостям учнів). На одному джерелі (наборі джерел) може будуватися декілька завдань. Учень не повинен бути знайомим з джерелом для виконання завдання.

Бланк задає структуру представлення учнями результату власної діяльності.

Інструмент перевірки визначає кількість балів за кожен етап діяльності і загальний підсумок в залежності від складності навчального матеріалу, додаткових видів діяльності. Інструментом перевірки може бути:

- Ключ – використовується для тестових завдань закритого типу.
- Модельна відповідь – звичай використовується для відкритих тестових завдань з короткою відповіддю.

□ Аналітична шкала – використовується для відкритих тестових завдань з розгорнутою відповіддю.

□ Бланк спостережень за груповою роботою використовується для оцінки вкладу кожного учня в груповий продукт і ефективності діяльності групи в цілому.

У компетентнісних завданнях мають використовуватися такі види інформації: текст як факти, рекламний текст, текст як стаття з газети, журналу; текст як інформація із енциклопедій та Вікіпедії; візуальні зображення (фотографії, малюнки, схеми, моделі, анкети, інструкції, преїскуранти, каталоги, карти та графіки, діаграми, розклади, таблиці).

Види завдань

- Асоціації, що відносяться або не відносяться за формальними ознаками, а не за змістом) до даної теми, об'єкту.
- Вибрати те, що відноситься до теми, об'єкта.
- Застосовувати зміст простих і складних аналогій.
- Використовувати класифікацію, закономірності.
- Складання плану.
- Постановка запитань до тексту і пошуків відповідей на них.
- Антиципація (передбачення – те, що буде далі).
- Згортання тексту до 2-3 фраз, до однієї фрази.
- Дати заголовки текстові або малюнку.

Так, наприклад, учитель може запропонувати учням при вивченні казки «Снігова королева» наступний бланк:

Бланк для виконання завдання (водночас він є інструментом перевірки і містить у собі модельну відповідь).

Питання	Бали
Заповітне слово, яке Кай намагався викласти з крижинок: 1) Сніжинка; 2) Бурулька;	За правильну відповідь – 1 бал

3) Вічність.	
<p>Про що говорить Кай: «Бачиш, як майстерно зроблено! Це куди цікавіше за справжні квіти! І яка точність! Жодної неправильної лінії! Ах, якби вони тільки не танули!»?</p> <p>1) Про крижинки;</p> <p>2) Про сніжинки;</p> <p>3) Про кучугури.</p>	За правильну відповідь – 1 бал
<p>На що перетворилося серце Кая?</p> <p>1) У шматочок льоду;</p> <p>2) У скло;</p> <p>3) У камінь.</p>	За правильну відповідь – 1 бал
<p>Що розтопило крижане серце Кая?</p> <p>1) Гарячі сльози Герди;</p> <p>2) Гарячий чай;</p> <p>3) Вогонь, що горить.</p>	За правильну відповідь – 1 бал
<p>Що помітили Кай і Герда, коли повернулись додому?</p> <p>1) Вони стали дорослими людьми;</p> <p>2) Вони стали вище на зріст;</p> <p>3) Вони стали красивішими.</p>	За правильну відповідь – 1 бал
<p>Які квіти у казці є символом безмежної любові?</p> <p>Троянди.</p>	За правильну відповідь – 2 бал
<p>Назвіть персонажів, які допомагали Герді.</p> <p>Ворон та ворона, принц та принцеса, маленька розбійниця, лапландка та фінка, північний олень</p>	За кожен правильно названий персонаж – 1 бал
<p>У чому полягає сила Герди?</p> <p>В її серці</p>	За правильну відповідь – 2 бали
<p>З кількох історій складається казка?</p> <p>З сімох.</p>	За правильну відповідь – 2 бали
<p>Чому Герда перемогла Снігову королеву?</p> <p>Краса живого серця перемогла красу льоду.</p>	За правильну відповідь – 2 бали

Вимоги до КЗЗ

- Завдання вимагає поступового просування від сприйняття відомого зразка до самостійного поповнення знань за темою уроку.

- Завдання вимагає пошуку і розробки нових, не вивчених раніше підходів до аналізу невідомої проблеми чи ситуації, яка потребує прийняття рішення в ситуації невизначеності, при цьому вирішення проблеми чи ситуації може мати практичне значення, чи особистісну, соціальну і /чи пізнавальну зацікавленість.

- Завдання передбачає створення письмової або усної зв'язної розповіді, наприклад, текст-опис чи текст-роздум, усного чи письмового висновку, коментаря, пояснення, опису, звіту, формулювання і пояснення гіпотези, повідомлення, оцінного судження, аргументованої думки, заклику, інструкції тощо; із заданими параметрами: тематикою, комунікативним завданням, об'ємом, форматом.

- Завдання передбачає розумне і виправдане використання ІТ із метою підвищення ефективності процесу формування всіх ключових навиків.

Зазначимо, що створення учителем КОЗ передбачає використання різних видів навчальної діяльності учнів. Так, наприклад, модельна робоча програма (2) пропонує учителеві використовувати такі види робіт на уроці: «Різні види читання (про себе, вголос, «ланцюжком», особах, виразне, коментоване або ін.), відповіді на запитання за змістом почутого та/або прочитаного художнього тексту та медіатексту, складання простого плану почутого та/або прочитаного художнього тексту/медіатексту, формулювання запитань для уточнення важливих для розуміння змісту деталей, вибірковий переказ (усно) почутого та/або прочитаного художнього тексту/медіатексту, візуалізація враження (малюнок, постер, фотоколаж або ін.) від почутого та/або прочитаного художнього/медіатексту, проєкція власного або відомого життєвого досвіду на порушені в художньому тексті/медіатексті проблеми, визначення спільних та різних елементів змісту і форми у фольклорних і літературних казках, характеристика емоційного стану та вчинків літературних персонажів, усний і письмовий переказ прочитаної казки (стислий та/або вибірковий, творчий), створення письмового тексту (коментар, пост для соцмереж або ін.) з

урахуванням мети, адресата власного життєвого досвіду, знаходження і виправлення недоліків та помилок у власному висловленні, аналіз змісту написаного власного висловлення, коригування тексту на основі проведеного аналізу, творче використання мовних засобів із запропонованих варіантів та обґрунтування зробленого вибору».

При розробці компетентнісно-орієнтованих завдань учитель має дотримуватися такої структури:

1. Вступ (учитель «занурює» учня у контекст завдання і мотивує на його виконання; бажано, щоб у вступі було чітко визначено практикоорієнтований підхід).

2. При формулюванні завдання слід враховувати, що текст завдання має починатися із дієслова, а також у тексті потрібно чітко вказати, що повинен зробити учень і як саме. При цьому допускається, що при розробці завдань найскладнішого кластеру «креативність» можна не описувати механізм виконання завдання, а дати учням свободу дій.

3. Обов'язково слід надати інформацію, яка допоможе учневі виконати завдання.

4. Вагомим елементом представлення результатів КОЗ є розроблена учителем форма (*учитель задає структуру представлення учнями результатів своєї роботи із виконання завдання*).

При складанні КОЗ найчастіше використовують таксономії Блума (4), яка пізніше була доопрацьована Л. Андерсоном – Д. Кратвол (5). Радимо учителям використовувати таксономію чеського ученого Дани Толінгеровой (7) і «цифрову» таксономію Ендрю Черчеса (1), який наводить осучаснені дієслова, з яких можуть починатися компетентнісно-орієнтовані завдання.

При складанні завдань кластеру «знання» (**репродуктивний рівень**) учитель може скористатися такими дієсловами: дати означення, назвати, впізнати, описати, розмістити, вибрати, відрізнити факти від їх інтерпретації, скласти перелік, ідентифікувати, показати, знайти відповідне.

Варіант завдання: Склади «хмарку» слів із іменами головних персонажів казки.

Виконай інтерактивне завдання до казки
<https://padlet.com/stvsermis/w843uhpmz9om>

Кластер «розуміння» передбачає здатність учня зрозуміти, перетворити, перефразувати, інтерпретувати чи прогнозувати матеріал (передбачити наслідки та наступні дії, ефекти). До цього блоку науковці відносять завдання такого роду: інтерпретація (*перефразування* з однієї мови чи знакової системи на іншу), наведення *прикладів*, *класифікація* за вивченими чи знайомими ознаками, підведення *підсумків*, *встановлення взаємозв'язків*, *порівняння і пояснення*.

Варіант завдання:

1. Виконай інтерактивне завдання до казки
<https://padlet.com/stvsermis/w843uhpmz9om>

2. У казках Андерсена перетинаються два світи: фантастичний (уявний) і реальний. Розташуйте героїв казки «Снігова королева» відповідно до цих світів: Троль, Герда, Кай, Снігова королева, стара чаклунка, маленька розбійниця, принц і принцеса, північний олень, ворон і ворона.

Фантастичний	Реальний

Кластер «використання як здатність використовувати інформацію та застосовувати знання в нових умовах» може бути зреалізований у двох варіантах: виконання завдань за *відомою* чи *наданою* вчителем інструкцією (як більш формалізований) і самостійне виконання завдання (як варіант ускладненої, творчої роботи учня).

Тут треба використовувати наступні дієслова: вирішити, проілюструвати, обчислити, інтерпретувати, передбачити, показати, застосувати, класифікувати, модифікувати, використати на практиці, продемонструвати, обрахувати.

Варіант завдання: Підбери кілька світлин або малюнків до казки «Снігова королева» і створи «дошку візуалізації» (мудборд) або кросенс.

Цікавим і водночас не завжди простим для виконання учнями є кластер «аналіз як розділення (розбивання) на суттєві деталі, які не мають ознак цілого, та визначення, як ці частини відносяться до цілого». Тут учитель пропонує учням здійснити *диференціацію* (ділення цілого на складові), *впорядкування* або *визначення* характерних ознак.

Дієслова, які означають дію учня при виконання таких завдань: проаналізувати, організувати, вивести (умовивід, формулу), вибрати, зобразити схематично, протиставити, порівняти, розпізнати, категоризувати, визначити загалом, знайти відповідність, розрізнити.

Варіант завдання: Вибери із кількох буктрейлерів за казкою той, що тобі найбільше сподобався і поясни, чому саме.

Ресурси для виконання

- <https://www.youtube.com/watch?v=NTJ2yBpYhIo>,
- <https://www.youtube.com/watch?v=twVrALr2k80>,
- <https://www.youtube.com/watch?v=ZM3kcN6P2PQ>,
- http://holiday5623789.blogspot.com/2014/10/blog-post_25.html,
- <http://vinkivcyrdb.at.ua/index/buktrejler/0-13>.

Кластер «синтез як здатність комбінувати нове ціле з частин для отримання більш загальної картини» полягає у завданнях, які спрямуватимуть учня до *створення* нового “продукту” з окремих складових, *планування* (створення сценаріїв діяльності, дослідження, експерименту), *генерування* ідей, гіпотез, альтернативних рішень за певними критеріями.

Т

У

Т

Варіант завдання Розроби власний кросворд, попередньо скориставшись дотовим.

о Ресурси для виконання:

- р • [https://vseosvita.ua/library/zavdanna-dla-perevirki-znan-ucniv-krosvord-](https://vseosvita.ua/library/zavdanna-dla-perevirki-znan-ucniv-krosvord-e-snigova-koroleva-ros-movou-162620.html)
- е [snigova-koroleva-ros-movou-162620.html](https://vseosvita.ua/library/zavdanna-dla-perevirki-znan-ucniv-krosvord-e-snigova-koroleva-ros-movou-162620.html)
- ч • <https://onlinetestpad.com/ua/crossword/58735-kazka-snigova-koroleva>.

н

и

Завдання на оцінювання як здатність визначати цінність чи можливість ефективного використання інформації, використовуючи відповідні критерії та стандарти (аргументувати оцінку) спрямовані на перевірку згідно певних критеріїв; *критику, рецензування* згідно певних критеріїв; *ранжування* (впорядкування згідно суттєвих ознак); формулювання завдань на оцінювання.

Навчити учнів визначати цінність чи можливість ефективного використання інформації, використовуючи відповідні критерії (аргументувати оцінку) учитель може з використанням завдань, які містять наступні дії учнів: оцінити, обрати найважливіше, встановити головне, розсудити, відстояти (думку), рецензувати, аргументувати.

Варіант завдання. Поміркуйте і скажіть: Де ви хотіли б залишитися: у Палаці Снігової Королеви, маючи скарби світу, але без почуттів, без друзів, у холодному крижаному Палаці, чи у теплій, затишній хатинці поряд із добрими друзями та люблячою родиною?

Іншим варіантом може бути завдання «Художні прийоми допомагають дати характеристику персонажу, предмету, явищу».

1) Снігова королева епітет - зі снігу, холодна метафора - холодна, нежива, холодний розрахунок у всьому, аби їй було добре порівняння - як мертва гіпербола - з маленької сніжинки перетворилася на жінку. Снігова королева уособлює добро чи зло? (Заносимо до групи «зла».)

2) А старенька-чаклунка? Вислухала дівчинку, пошкодувала, повела до себе. *Але зачинила двері на ключ.*

Кімната освітлена яскравим, райдужним світлом, Герда їла вишню, а бабуся розчісувала їй волосся золотим гребінцем. *Але Герда забувала Кая.*

Бабуся не була злою чаклункою і чаклувала зрідка, для свого задоволення. *Але вирішила лишити дівчинку в себе.*

Чого в ній більше, ДОБРА чи ЗЛА?

Дайте характеристику старенькій. (Зачиняє двері, не хоче відпускати дівчинку, зачарувала, хоча знає, що Герда шукає Кая, і, може, він без неї загине, старенька думає тільки про себе, вона егоїстка, це зло).

Звертаємо увагу на те, що кластер «креативність» відсутній у таксономії Блума як самостійний, але наводиться у роботах його продовжувачів Л. Андерсон – Д. Кратвол і розуміється ними як продукування ідеї, планування і продукування нового знання.

Мова йде про завдання, спрямовані на створення на основі отриманих знань нового продукту.

Тут можна задіяти такі слова: створіть, перетворіть (текст в таблицю, схему), запропонуйте свій варіант, переформатуйте, систематизуйте, підготуйте доповідь, напишіть есе тощо.

Завдання: Запропонуй напис на картинці як мотиватор для прочитання казки.

Кластер «креативність», з нашої точки зору, є логічним завершенням усіх попередніх видів діяльності на уроці і стимулюватиме учнів до самостійно створювати різні види текстів для уроків літератури рідного краю, тут учитель

використовує природню здатність дітей нового покоління реалізувати власні творчі здібності.

Варіант завдання. Напиши фінал казки за умови, що Кай залишився із льодом у серці.

Оскільки компетентні сні завдання передбачають різні рівні складності, учитель може запропонувати рольову гру «Розповідь про пошуки Кая від імені Герди».

1. Високий рівень: 1) Як ти розумієш останнє речення казки: «Так сиділи вони поруч, обидва дорослі, але ще діти, діти серцем і душею, надворі стояло тепле, радісне літо!». 2) Як, на твою думку, будуть далі розвиватися події. Допиши.

2. Достатній рівень: Поміркуй, які правила поведінки ти склав би для маленької розбійниці. Запиши їх.

3. Середній рівень: Уяви, що ти маєш нагоду зустрітися з Гердою та Каєм. Про щоб ти їх запитав?

Початковий рівень: Знайди в газетах, журналах, Інтернеті факти про гарні вчинки дітей, що здатні на самопожертви

Під час проведення уроку можна задіяти фізкультхвилинки, які будуть для учителя способом перевірки знань, а для учнів – можливістю порухатися і продемонструвати рівень запам'ятовування тексту.

- Присядьте стільки разів, скільки вибив годинник на міській ратуші, коли Кай і Герда сиділи і розглядали книжку з малюнками. (5 разів).
- Поверніть тулуб уліво, а потім управо стільки разів, скільки Снігова королева поцілувала Кая. (2 рази).
- Нахиліть тулуб уперед стільки разів, скільки років Кай жив із крижаним серцем. (2 рази).
- Згадайте порядковий номер, якому у казці відповідає розповідь про хлопчика і дівчинку, і стільки ж разів нахиліть тулуб назад. (2 рази).
- Підстрибніть стільки разів, скільки кутів було у зірки, яку нагадувала Каєві кожна сніжинка, коли він дивився на неї крізь збільшуваче скло. (10 разів).

Учитель може використовувати умовні позначки у компетентнісно-орієнтованих завданнях:

Позначка	Елемент КОЗ
	Задачне формулювання розуміється однозначно, чітко співвідноситься з модельною відповіддю
	Джерело інформації містить інформацію, необхідну для успішної діяльності учня для виконання завдання
	Бланк задає структуру представлення учнями результату власної діяльності
	Інструмент перевірки визначає кількість балів за кожен етап діяльності і загальний підсумок

Радимо учителям скористатися цікавим ресурсом, який допоможе створювати і використовувати на уроках компетентнісні завдання.

Наведені матеріали є лише спробою автора означити важливість використання на уроках зарубіжної літератури компетентнісно-орієнтованих завдань і жодним чином не вичерпують можливості представленої теми.

Література:

1. Двести глаголов цифровой таксономии // http://roachinthenet.blogspot.com/2016/01/200_21.html
2. Державний стандарт базової середньої освіти // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

3. Методи розвитку критичного мислення на уроці // <http://kolyadynetska.school.org.ua/news/14-24-04-09-10-2020/>
4. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.
5. Піраміда Блума (таксономія Блума, «ромашка питань») // https://svitliteraturu.com/board/innovaciyi/piramida_bluma_taksonomija_bluma_romashka_pitan/2-1-0-121
6. Пометун О. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці // <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi/>
7. Таксономия учебных задач по Д. Толлингеровой // <https://www.prodlenka.org/stati-obr/blog-uchitelja/6868-taksonomiya-uchebnih-zadach--po-d-tollingerovoi--professora-pedagogiki-i-psihologii-iz-chehoslovakii-dlya-sostavleniya-sistemi-zadani-pri-proektirovanii-problemnih-sityacii>.